

A photograph of several offshore wind turbines in the North Sea, with a blue and white color scheme. The turbines are arranged in a line, receding into the distance. The sky is a clear blue, and the water is a deep blue with some whitecaps. A semi-transparent blue horizontal bar is overlaid across the middle of the image, containing the title text.

Stakeholderbijeenkomst Noord

Verslag

Verslag stakeholderbijeenkomst regio Noord VAWOZ 2030

9 maart

Berenschot

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Plenaire sessie	4
3. Deelsessie Systeemintegratie en toekomstvastheid	5
4. Deelsessie Milieu en ruimte op land	9
5. Deelsessie Milieu en ruimte op zee	14
6. Overzicht deelnemende partijen	17

1. Inleiding

In het kader van de Verkenning Aanlanding Wind op Zee (VAWOZ) nodigde het ministerie van Economische Zaken en Klimaat betrokken professionals in de regio Noord uit voor een stakeholderbijeenkomst d.d. 9 maart 2021. De bijeenkomst was erop gericht om stakeholders te informeren over VAWOZ, maar vooral ook om met de deelnemers in gesprek te gaan over kabelroutes en aanlandlocaties, hoe deze te onderzoeken en wat zij hierbij belangrijk vinden. Daarnaast werd geïnventariseerd welke uitgangspunten voor stakeholders van belang zijn en hoe er rekening kan worden gehouden met de verschillende belangen die in het geding zijn. Deze bijeenkomst was een vervolg op de stakeholderbijeenkomsten over energie-infrastructuur die op 9 en 10 december 2020 plaatsvonden samen met de beleidsprogramma's Programma Energiehoofdstructuur (PEH) en Programma Infrastructuur Duurzame Industrie (PIDI). Dit verslag bevat een samenvatting van de opbrengsten.

Tijdens de stakeholderbijeenkomst werden specifiek het beoordelingskader en de tracé alternatieven (als onderdeel van de effectenanalyse, die wordt uitgevoerd door ingenieursbureau Witteveen+Bos) besproken met de deelnemers. In drie deelsessies werden de deelnemers uitgenodigd hierop te reageren en input te leveren. Naast de effectenanalyse kent VAWOZ een omgevingsspoor. Vanuit dit spoor is er tijdens de bijeenkomst ook stilgestaan bij de wensen, meekoppelkansen en aandachtspunten van stakeholders voor de verkenning. Ook konden stakeholders aangeven hoe zij in de toekomst betrokken willen blijven en willen samenwerken. Naast het bespreken van de tracé alternatieven vanuit een specifiek thema was er in iedere deelsessie tevens ruimte om issues buiten het thema te bespreken.

Drie deelsessies met elk een eigen thema

- **Systeemintegratie en toekomstvastheid:** in deze sessie gingen stakeholders in gesprek over de vraag van industrieclusters in de regio om windenergie te gebruiken, hoe de aanlanding van windenergie past in het energiesysteem en hoe rekening kon worden gehouden met mogelijke toekomstige ontwikkelingen.
- **Milieu en ruimte op land en grote wateren:** in deze sessie gingen stakeholders in gesprek over aspecten die van belang zijn voor milieu en ruimtelijke ontwikkelingen op land. Bij dit thema gaat het onder meer over de vraag welke aspecten meegewogen moeten gaan worden bij de verschillende tracé alternatieven en aanlandingslocaties. Het gaat dan om uiteenlopende zaken als doorsnijding van natuurgebieden en landbouwgrond tot en met conflicterende ruimteclaims, zoals een voorziene uitbreiding van een woonlocatie.
- **Milieu en ruimte op zee:** in deze sessie gingen stakeholders in gesprek over aspecten die van belang zijn voor de kabeltracés en het milieu en de ruimte op zee. Bij dit thema gaat het om uiteenlopende aspecten, zoals bijvoorbeeld Natura 2000 gebieden, ecologie, scheepvaart, zandwinning, visserij, archeologie en internationale afspraken.

Over VAWOZ

Windenergie van de Noordzee is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor de energietransitie in Nederland. Binnen de Verkenning aanlanding wind op zee (VAWOZ) kijken we hoe de energie van windparken op zee die nog gebouwd gaan worden, straks het beste aan land kan worden gebracht respectievelijk kunnen aansluiten op de infrastructuur en de regionale en nationale vraag naar energie. We kijken daarbij naar de vorm (elektronen of waterstofmoleculen), de wijze van transport (kabel, buis of schip), de route en naar de vraag op land waar de energie naartoe kan worden gebracht. Met VAWOZ bereiden we besluitvorming voor, voor welke aanlandopties we ruimtelijke procedures gaan starten.

Leeswijzer

In dit verslag leest u een samenvatting van de opbrengsten uit de plenaire sessie (hoofdstuk 2) en de drie deelsessies (hoofdstukken 3, 4 en 5). Bij de deelsessies worden achtereenvolgens het beoordelingskader en de tracé alternatieven gepresenteerd met daarbij de aandachtspunten, issues, wensen en meekoppelkansen in kaart gebracht. Bij vragen of opmerkingen bij dit verslag kunt u contact opnemen met de projectleider via VAWOZ@minezk.nl.

2. Plenaire sessie

Jeanette Veurman van het ministerie van EZK geeft een toelichting op VAWOZ. Daarna volgt een presentatie van Teun van Breukelen van ingenieurbureau Witteveen+Bos op het proces en de werkwijze van de effectenstudie. Daarnaast zijn de tracé alternatieven en aanlandlocaties besproken met de deelnemers. U vindt separaat een verslag met daarin de presentaties van beide sprekers.

Belangrijkste thema's en aspecten die een rol moeten spelen bij VAWOZ

Aan de hand van Mentimeter worden verschillende thema's en aspecten geïnventariseerd door de deelnemers. Een uitdraai van de resultaten is toegevoegd als bijlage bij dit verslag.

De meest voorkomende thema's samengevat:

- Aspecten m.b.t. natuur, milieu en visserij
- Integraliteit (het maken van integrale afwegingen)
- Participatie en betrokkenheid stakeholders (m.n. landbouw)
- Rekening houden met de Waddenzee en verstoring werelderfgoed
- Goede balans tussen economie en ecologie ruimtelijke gebied

Het gewenste resultaat van de stakeholderbijeenkomst

Vervolgens worden aan de hand van Mentimeter verschillende thema's en aspecten geïnventariseerd door de deelnemers. Een uitdraai van de resultaten is toegevoegd als bijlage bij dit verslag.

De meest genoemde zaken:

- Inzicht in de planning en het proces van VAWOZ (waar gaat er gebeuren?)
- Inzicht in de belangen van de betrokken partijen
- Meer kennis van de tracé alternatieven en aanlandlocaties
- Duidelijkheid over het vervolgproces

Daarnaast worden er tijdens de plenaire sessie een aantal opmerkingen gemaakt:

- Opgemerkt wordt dat er te weinig in de toekomst zou worden gekeken. Een aantal deelnemers ervaart dat er op dit moment te 'hapsnap' wordt gewerkt.
- Ook wordt gezegd dat er bij het project Ten Noorden van de Wadden een stap terug zou moeten worden gedaan om alles integraal te bekijken.
- Ook wordt in het gesprek de visie gedeeld dat het aanleggen van een tracé door de vaargeul Eems de enige optie is.

3. Deelsessie Systeemintegratie en toekomstvastheid

In deze deelsessie gingen stakeholders in op aspecten die van belang zijn voor systeemintegratie (de energievraag van industrieclusters om windenergie direct te gebruiken en hoe de aanlanding past in het energiesysteem) en toekomstvastheid (rekening houden met mogelijke toekomstige ontwikkelingen). Deze deelsessie gaat onder meer over de vraag of nieuwe verbindingen goed aangesloten kunnen worden op het bestaande net en passen bij investeringsplannen van de netbeheerder.

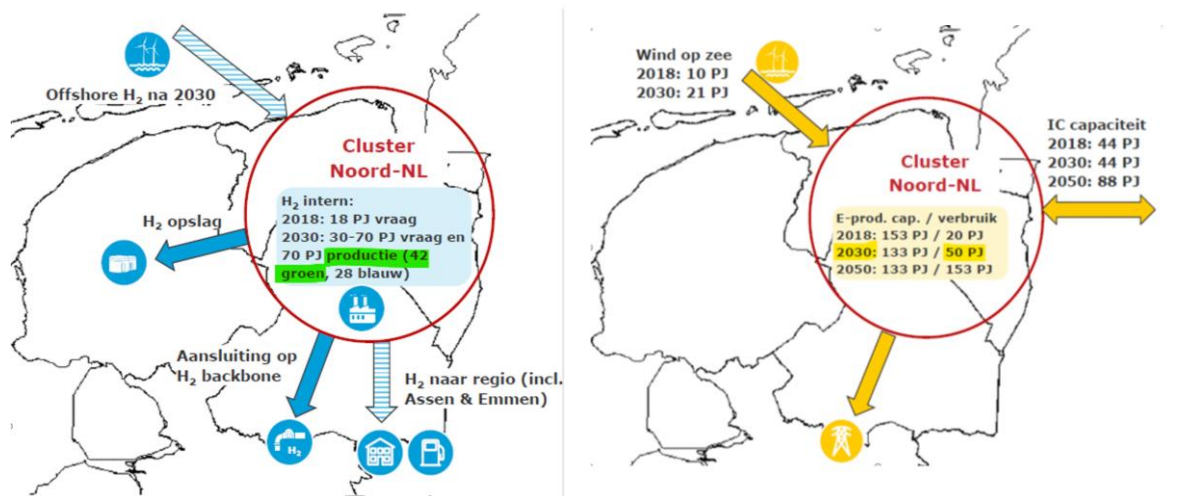
Aan het begin van de deelsessie wordt het beoordelingskader voor systeemintegratie en toekomstvastheid toegelicht en besproken met de deelnemers (tabel 1). Aan de deelnemers wordt gevraagd om te reageren, met name of zij nog aspecten missen in het kader. Er worden geen opmerkingen gemaakt.

Tabel 1. Beoordelingskader Systeemintegratie en toekomstvastheid

Energietechniek	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoerbaarheid • capaciteit aansluitlocatie • knelpunten netwerk
Toekomstvastheid	<ul style="list-style-type: none"> • effect op (toekomstige) ontwikkeling energie- hubs • effect aanlandingslocatie op toekomstige ontwikkeling energie-infrastructuur en ontwikkelingen andere gebruiksfuncties • effect op mogelijk hergebruik gasinfrastructuur • corridorvorming
Systeemintegratie/vraag	<ul style="list-style-type: none"> • vraag bij aanlanding • vraag aanbodvolgend
Energietechniek	<ul style="list-style-type: none"> • uitvoerbaarheid • capaciteit aansluitlocatie • knelpunten netwerk

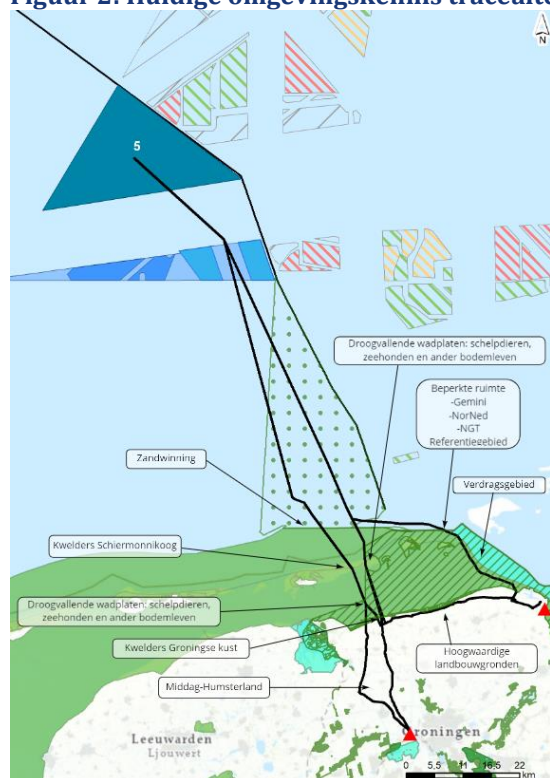
Vervolgens worden twee kaarten getoond ten aanzien van de systeemintegratie (figuur 1). In het gesprek wordt door de deelnemers de vraag gesteld hoe de behoefte aan elektriciteit in de CES zich verhoudt tot de windcapaciteit offshore richting 2030 en daarna. Geantwoord wordt dat de CES'sen nog onbekend zijn, en dat de huidige gegevens in de kaart een tussenstand is, zoals eerder is opgehaald. Het gemiddelde vraag en aanbod kan tot transportbeperkingen leiden. Het antwoord wordt aangevuld met de opmerking dat voor elektrische energie centrales nodig zijn, die de energie opslaan voor periodes dat de wind niet waait. Dit vraagt om een goede systeemkeuze met de nodige flexibiliteit (soms valt de keuze uit naar elektronen, soms naar moleculen). Opgemerkt wordt dat het transport van moleculen qua kosten verwaarloosbaar is in relatie tot elektronen. Een andere deelnemer vult aan: het gaat met name om de piekbelasting. Daarnaast kan het bij een lage vraag ervoor zorgen dat transport naar het buitenland mogelijk is.

Figuur 1: overzicht systeemintegratie en toekomstvastheid Noord

Vervolgens wordt aan de deelnemers gepresenteerd welke omgevingskennis voor de tracéalternatieven en aanlandlocaties reeds is opgehaald (figuur 2).

Figuur 2: Huidige omgevingskennis tracéalternatieven en aanlandroutes Noord

Daarna wordt aan de hand van de gepresenteerde tracé alternatieven en aansluitlocaties het gesprek gevoerd. Deelnemers worden gevraagd om te reageren aan de hand van de kaarten. De input uit het gesprek is doorgevoerd in de kaarten en/of als opmerkingen. U treft deze aan per kaart.

Figuur 3: Kaart aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL)

Bij de kaart met de aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL) worden de volgende opmerkingen geplaatst (zie figuur 3):

1. Als aandachtspunt wordt meegegeven dat tot 2030 de aanlanding van elektriciteit een logische keuze is. Echter, denk bij toekomstvastheid ook na over de aanlanding van waterstof na 2030 in Den Helder, waar een verbinding gemaakt gaat worden met de backbone, waardoor de waterstof voor geheel Nederland beschikbaar is, dus ook voor regio Noord Nederland.
2. Een deelnemer geeft als wens de kwalitatieve en kwantitatieve beschikbaarheid van groene H₂-energie om de regio Noord aantrekkelijk te houden voor toekomstige investeerders in bijvoorbeeld in de sectoren chemie, datacenters, etc.
3. Als wens wordt door de deelnemers genoemd om bij de verkenning ook te kijken naar de integratie met de toekomstige waterstofeconomie.
4. Als meekoppelkans voor het tracé van de gelijkstroomkabel vanaf het aanlandingspunt naar Vierverlaten wordt de mogelijkheid genoemd om de bestaande loze afvalwaterleiding van de Suikerunie te gebruiken.

5. Aandachtspunt is dat alle tracéalternatieven op land naar Vierverlaten reeds uitgebreid zijn onderzocht door WIBO in Net op zee Ten Noorden van de Wadden (NOZTNW). Dit heeft toen geleid tot voorkeur van de regio voor Eemshaven west. Verzocht wordt om dit na te gaan.
6. Als kans wordt opgemerkt dat in de corridor door de Waddenzee voor NOZTNW al rekening wordt gehouden (qua breedte) met de komst van een gelijkstroomkabel. Verwacht wordt dat dit op land (naast de wisselstroomkabel die nu gepland staat) veel weerstand bij de landbouwpartijen zal opleveren. Genoemd wordt de optie om één tunnel met alle leidingen erin aan te leggen onder de Waddenzee.

In het gesprek komen ook een aantal vragen aan de orde:

- Waarom is gekozen om de kabels niet te overdimensioneren (meerdere tracés reserveren)? Geantwoord wordt dat dit zeker iets is wat kan worden meegenomen. Het is nu de opgave om te kijken naar alles wat toekomstige ontwikkelingen zou kunnen belemmeren. Het risico is dat er in dit stadium aansluitingen worden uitgesloten die in de toekomst wel nodig zijn. Daarnaast wordt ook gekeken naar de ontsluiting van de windgebieden, zoals die nu is van invloed is op toekomstige energiehubs.
- Waarom is niet gekozen voor de Oost variant? Geantwoord wordt dat tracé oost ook goed is bekeken. Voor tracé Oost geldt dat er beperkt ruimte aanwezig is. Daarnaast liggen er al een aantal kabels en die kabels verhouden zich slecht tot elkaar om wisselstroom te leggen. Er is dus gekozen voor Eemshaven west om oost beschikbaar te houden voor een gelijkstroomkabel. De corridor die nu in de Waddenzee voor ogen is voor een gelijkstroomkabel wordt qua breedte onderzocht of daar nog een gelijkstroomkabel naast kan worden gelegd, zodat deze bij Eemshaven oost kan worden aangeland.

Tot slot worden twee punten opgemerkt door de deelnemers opgemerkt:

1. De ontwikkeling van de CES'sen is belangrijk en essentieel in het kader van VAWOZ 2030. De wens is om dit (al dan niet op termijn) mee te nemen in de omgevingskennis.
2. Partijen wensen om uit te zoeken wat de voordelen en nadelen zijn van de tracés Vierverlaten en/of Eemshaven.

4. Deelsessie Milieu en ruimte op land

In deze deelsessie gingen stakeholders in gesprek over aspecten die van belang zijn voor milieu en ruimte op land en grote wateren. Bij dit thema gaat het onder meer over de vraag welke aspecten meegewogen moeten gaan worden bij de verschillende tracé alternatieven en aanlandingslocaties. Het gaat dan om uiteenlopende zaken als doorsnijding van natuurgebieden en landbouwgrond tot en met conflicterende ruimteclaims, zoals een voorziene uitbreiding van een woonlocatie.

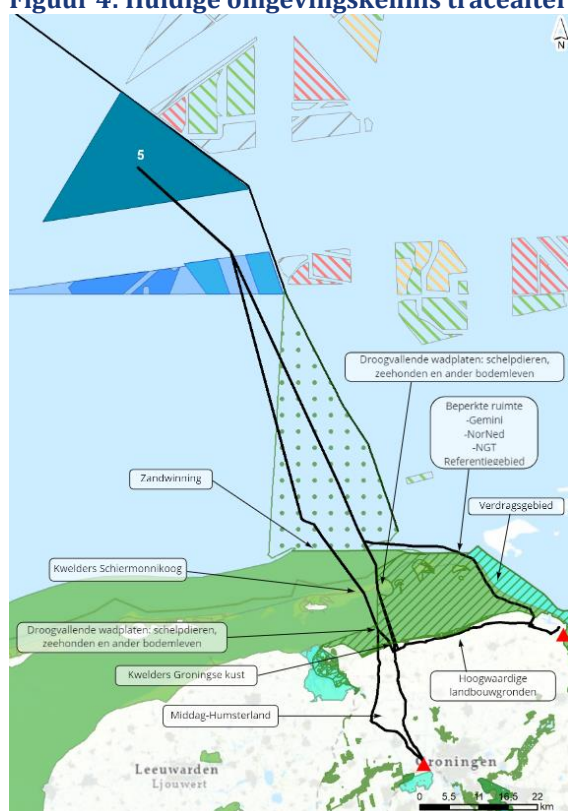
Aan het begin van de deelsessie wordt het beoordelingskader voor milieu en ruimte op land besproken met de deelnemers (tabel 2). Aan de deelnemers wordt gevraagd om te reageren, met name of zij nog aspecten missen in het kader. Er worden geen opmerkingen gemaakt.

Tabel 2. Beoordelingskader Milieu en ruimte op land

Thema	Aspect
Natuur	<ul style="list-style-type: none"> • Natura 2000 gebieden • overige beschermde gebieden • beschermde soorten
Water	<ul style="list-style-type: none"> • waterkeringen • grondwater • waterwegen (kanalen)
Bodem	<ul style="list-style-type: none"> • aardkundige monumenten en aardkundig waardevolle gebieden • zettings-/verziltingsgevoelige gebieden
Landschap, cultuurhistorie en archeologie	<ul style="list-style-type: none"> • landschappelijke waarden • cultuurhistorische waarden • archeologische waarden
Ruimtegebruik, gebruiksfuncties, hinder en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • infrastructuur • wind op land • kabels en (buis)leidingen • bebouwing • recreatie en toerisme • landbouw • lengte/ruimtebeslag • ruimtelijke ontwikkelingen

Vervolgens wordt gepresenteerd aan de deelnemers welke omgevingskennis voor de tracéalternatieven en aanlandlocaties reeds in beeld is gebracht (figuur 4).

Figuur 4: Huidige omgevingskennis tracéalternatieven en aanlandroutes Noord

Vervolgens wordt aan de hand van de gepresenteerde tracé alternatieven en aansluitlocaties het gesprek gevoerd. Aan de deelnemers wordt gevraagd om te reageren aan de hand van de kaarten. De input uit het gesprek is doorgevoerd in de kaarten en/of als opmerkingen. U treft deze aan per kaart.

Figuur 5: Kaart aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL)

Bij de kaart met de aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL) worden de volgende bespreekpunten en opmerkingen geplaatst (zie figuur 5):

1. Een deelnemer vraagt zich af hoe windpark 6 past in het plaatje als daar nog een kabel c.q. leiding van komt. Genoemd wordt dat 27 GW niet meer past met kabels. Windpark 6 is een mogelijk windpark voor na 2030. Bij de beoordeling van het onderdeel toekomstvastheid wordt dat meegenomen. Bij windpark 6 kan ook nog worden gedacht aan een eiland. Hier kan waterstof worden geproduceerd, om vervolgens middels een buis aan land te brengen. Waar het mogelijk is, wordt daarbij gebruik gemaakt van bestaande buizen.
2. Opgemerkt wordt dat er in het verleden ernstige fouten zouden zijn gemaakt, waardoor kabels vrij kwamen te hangen. Geantwoord wordt dat er op dit moment een studie wordt uitgezet in het kader van doorkruising van de Waddenzee. Er wordt onderzocht hoe zo min mogelijk tot geen impact op natuur kan worden veroorzaakt. Daarin wordt gekeken naar alle innovaties en ervaringen in het buitenland met het doorkruisen van kwetsbare natuurgebieden. Van die kennis wordt gebruik gemaakt om toekomstige tracékeuzes verder te onderbouwen.
3. Gevraagd wordt of het wel mogelijk is gezien de hoogspanning e.d. om tracés bij elkaar in de buurt te leggen? Geantwoord wordt dat dit wel een randvoorwaarde is, zolang het technisch acceptabel

is. Maar, er kunnen mogelijk wel cumulatieve effecten ontstaan als infrastructuur dicht bij elkaar wordt gelegd. Dat moet meegenomen worden bij keuzes van tracés.

4. De wens wordt uitgesproken om een tunnelstraat aan te leggen tot ca. -20 m waterdiepte die onder de Waddenzee doorgaat. Als een dergelijke tunnel groot genoeg is kan ook inspectie en reparatie in een dergelijke buis mogelijk zijn. Bij een tunnelstraat gaat het om een buis van ca. een halve meter doorsnede, zodat er ook ruimte is om kabels te herstellen. De straat kan onder de Waddenzee doorgaan, zodanig dat deze nooit bloot komt te hangen.
5. Opgemerkt wordt de kwestie hoe drie DC-kabels door de Waddenzee kunnen gaan via de corridor terwijl er de nodige onderlinge afstand is tussen de kabels. Uitleg: Indien niet wordt gekozen voor de Oostelijke route rechtstreeks naar Eemshaven, kom je bij de corridor uit. Aandachtspunt is de vraag welke werkbreedte aangehouden dient te worden tussen de kabels.
6. Gevraagd wordt welke aspecten nu nog ontbreken in het milieuonderzoek t.a.v. landbouw, die nog toegevoegd zouden moeten worden naast bodem en wateraspecten, flora en fauna, e.d.? Gesuggereerd wordt dat, buiten verzilting, ook de opwarming boven de grond een belangrijk aspect is: magnetische straling, fyto-sanitaire ziekten, effect op bodemleven, drainage en meer wat de landbouw aangaat. Geantwoord wordt dat hier in de verkenning naar gekeken wordt, alleen naar de fyto-sanitaire aspecten wordt pas in een later stadium gekeken.
7. Als aandachtspunt wordt genoemd dat het zaak is om ook te kijken naar combinatiemogelijkheden, zoals het verplaatsen van het overslagstation destillaat Roodeschool naar Eemshaven.
8. De wens wordt uitgesproken om tegelijkertijd een onderzoek te starten naar de inhoud van een 'pluspakket', zodat het totaal aantrekkelijk wordt voor betrokkenen.
9. De wens wordt uitgesproken om te kijken naar eerder aangelegde tracés, en niet onnodig in te grijpen in de omgeving. Geantwoord wordt dat het zoveel mogelijk bundelen daar waar mogelijk een uitgangspunt is in de verkenning.
10. Gewenst wordt om naast de aanleg ook het beheer en onderhoud van de leidingen en onderdelen van het systeem in beeld te brengen. Dit is vooral van belang voor de Waddenzee, eilanden (bij doorkruisen) en de vaste wal en land.
11. Gewenst wordt om langdurige hinder/overlast voor de recreatieve bezoeker te vermijden.
12. De wens wordt uitgesproken om te kijken naar een structurele oplossing van aanlandingen door Eems zoeken, en op die manier de doorkruising van de Waddenzee en land te vermijden.
13. Opgemerkt wordt dat er in dit gebied rekening moet worden gehouden met verziltingsrisico. In het kader van verzilting wordt ook gewenst om de effecten van klimaatverandering mee te nemen.
14. De wens wordt uitgesproken om voor werktransport etc. bestaande wegen en havens te gebruiken.
15. Opgemerkt wordt het fyto-sanitair risico (= plantenziekten).
16. Opgemerkt wordt dat er voorkeur is voor aanlanding via Oost. Daarbij wordt gezegd door een deelnemer dat deze optie technisch lastig is, maar niet onmogelijk. Het technisch lastige zit hem in de wisselstroom kabel, omdat dat meer differentie geeft naar omliggende kabels. Dat geldt niet voor gelijkstroom kabels.
17. Gewenst wordt om duidelijker de effecten van de aanlanding op beleidsdoelen van Rijk en provincies rondom de Waddenzee in beeld te brengen.
18. Een deelnemer merkt op dat vanaf circa 20 meter diepte er aan de Noordzezijde landwaarts sprake is van terugtrekkende kusten vanaf de oostpunt Schier tot en met Rottumeroog. Dit is een aandachtspunt, want hoe wordt hiermee omgegaan.
19. Opgemerkt wordt dat Z5-EEM-1 door het dunne deel van de eilandstaart van Schiermonnikoog loopt. Daarbij treedt momenteel erosie op aan de zuidzijde waardoor ter plekke een afsnoering van het oostdeel van Schiermonnikoog kan optreden. Dit is een belangrijk aandachtspunt.

20. Daarnaast wordt de wens uitgesproken om stakeholder goed te betrekken: de landbouworganisaties daar waar het gaat om de landtracés en deskundigheid over ruimtelijke kwaliteit bij provincies bij het inpassen van infrastructuur op het land.

5. Deelsessie Milieu en ruimte op zee

In deze deelsessie gingen stakeholders in op aspecten die van belang zijn voor milieu en ruimte op zee. Bij dit thema gaat het om uiteenlopende aspecten, zoals Natura 2000-gebieden, ecologie, scheepvaart, zandwinning, archeologie en internationale afspraken.

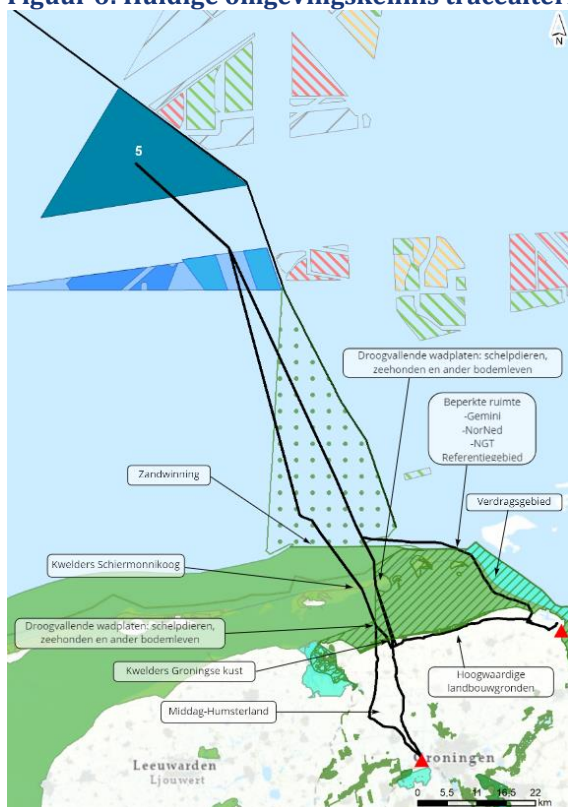
Aan het begin van de deelsessie wordt het beoordelingskader voor milieu en ruimte op zee besproken met de deelnemers (tabel 3). Aan de deelnemers wordt gevraagd om te reageren, met name of zij nog aspecten missen in het kader. Er worden geen opmerkingen gemaakt.

Tabel 3. Beoordelingskader Milieu en ruimte op zee

Thema	Aspect
Natuur	<ul style="list-style-type: none"> • Natura 2000 gebieden • overige beschermde gebieden • beschermde soorten
Bodem en water	<ul style="list-style-type: none"> • hydrologie en morfologie
Ruimtegebruik, gebruiksfuncties, hinder en veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • scheepvaart • kabels en leidingen • munitiestort en militaire oefengebieden • zand en schelpenwingebieden • baggerstortgebieden • lengte/ruimtebeslag • visserij • mijnbouw • risico op aanwezigheid van niet-gesprongen explosieven
Archeologie	<ul style="list-style-type: none"> • archeologisch waardevolle gebieden • cultuurhistorische waarden

Vervolgens wordt gepresenteerd aan de deelnemers welke omgevingskennis voor de tracéalternatieven en aanlandlocaties reeds in beeld is gebracht (figuur 6).

Figuur 6: Huidige omgevingskennis tracéalternatieven en aanlandroutes Noord

Vervolgens wordt aan de hand van de gepresenteerde tracé alternatieven en aansluitlocaties het gesprek gevoerd. Aan de deelnemers wordt gevraagd om te reageren aan de hand van de kaarten. De input uit het gesprek is doorgevoerd in de kaarten en/of als opmerkingen. U treft deze aan per kaart.

Figuur 7: Kaart aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL)

Bij de kaart met de aansluitlocaties Eemshaven (EEM) en Vierverlaten (VVL) worden de volgende opmerkingen geplaatst (zie figuur 7):

1. Opgemerkt wordt dat in de kaart ook de aanwezige kabels aan de Duitse zijde moeten worden weergegeven. Als meekoppelkans wordt genoemd dat er gebundeld zou kunnen worden met de Duitse kabels. Er wordt in dit kader gezegd dat het belangrijk is om internationaal te oriënteren, contacten te leggen met de Duitsers en Denen over aanlandingen, maar ook over de bescherming van het waddengebied in brede zin.
2. De wens wordt uitgesproken om zoveel mogelijk bestaande routes te kiezen of zoveel mogelijk kabels te bundelen.
3. Als meekoppelkans wordt genoemd om de kabels te combineren met de kabels van Gemini en Ten Noorden van de Wadden (gebied 5).
4. Als aandachtspunt wordt genoemd dat hier mogelijk ook het voorkeursalternatief ligt voor Ten Noorden van de Wadden.
5. Als aandachtspunt wordt ook genoemd om rekening te houden met de visserij in beschermde gebieden (VIBEG) en met de nieuwe gaswinput en de aansluiting op de Noordgastransport-leiding.
6. Gewenst wordt om meekoppelkansen met bestaande infrastructuur uit de olie en gas, of hergebruik gasleidingen, en toekomstbestendigheid goed incorporeren in de verkenning.
7. Gewenst wordt om de opeenstapeling van effecten van duurzaam medegebruik in en rond de Waddenzee (gaswinning, zoutwinning, visserij, klimaatadaptatie, baggeren etc.) goed in beeld te brengen. Hierover heeft de Minister van EZK een onderzoek aangekondigd in de Tweede Kamer.

Daarnaast werd gepleit om de doelstellingen van de Gebiedsagenda 2050, en de afspraken over hoe omgaan met natuur in dit gebied te volgen. Tot slot wordt in het gesprek aangegeven dat, indien er meer tijd ontstaat, het ook een mogelijkheid is om 1 of 2 kleinere (600MW) verbindingen te vervangen door een kabel of bundel met meer capaciteit op basis van de stand der techniek op dat moment.

6. Overzicht deelnemende partijen

ANWB
Berenschot
EBN
Gasunie
Gemeente Groningen
Gemeente Het Hogeland
Groningen Seaports
Groninger Landschap
Haven Lauwersoog
Havenbedrijf Den Helder
Het Hogeland LTO-Noord
LTO Noord
Ministerie van EZK
Ministerie van LNV
Natuur en Milieu
Natuur en Milieufederatie Groningen
Natuurmonumenten
Nederlandse Akkerbouw Vakbond
Nederlandse Vissersbond
netVISwerk
NOM
Noordzee, Stichting De
NVDE
Omgevingsberaad Waddengebied
Provincie Fryslan
Provincie Groningen
Rijkswaterstaat
Royal HaskoningDHV
RVO
Staatsbosbeheer
Stichting La MER
TenneT
Waddenvereniging
Waddenzeehavens
Wadvaarders en Verbond Vaarrecreatie Waddenzee
Waterschap Noorderzijlvest
Witteveen+Bos

Berenschot

Bij vragen of opmerkingen over dit verslag kunt u contact opnemen via VAWOZ@minezk.nl

Berenschot B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl

[fb.com/berenschot](https://www.facebook.com/berenschot)